

que pesen, i així podriem dir que, a l'ensem que la seva figura "pesava", el seu pensament "volava". Se'l titlla, encara, d'orgullós i d'egòlatra, però no s'ha parat compte en el paper que, en la persona i l'obra, hi juga la ironia, que alhora subratlla i contrasta aquella egolatria. Se l'acusa de ser obscur i amanerat en el seu estil, però resulta que el seu pensament es diàfan de tan clar ("Difícil y claro, fácil y oscuro" titulà una glosa de 1927), de la mateixa manera que el lector apressat el troba feixuc, sense adonar-se que, ben sovint, és divertit (pensem en Chesterton, si cal: divertit no és el contrari de seriós, és el contrari de no divertit). Però les grans contradiccions d'Eugeni d'Ors són dues de ben greus: ell, que tant s'esforçà en elevar l'anècdota a la Categoria, heus aquí que ha estat una gran víctima de les anècdotes, que tot sovint han derivat en falòrnies; ell, que tant s'esforçà en esdevenir personatge singular, heus aquí que deixà un rastre de pretesos imitadors que han falsejat la seva empremta (implacable, Josep Pla ja deia el 1919: "la fatalitat de la manera de Xènius és crear Xènius petits").

Als vint-i-cinc anys de la seva mort, pagat amb escriu el purgatori de l'oblit en el que sovint llancem els homes il·lustres del país, potser caldria rehabilitar la personalitat d'Eugeni d'Ors i una manera de fer-ho seria la de reconstruir la unitat de la seva figura, superant l'absurda dicotomia entre Xènius i Eugenio d'Ors. Que en aquesta nova "heliomàquina", en aquesta nova lluita per la llum, com la que ell s'esforçava en portar a cap, ens hi ajudin les seves pròpies paraules que cloïen el pròleg que escriví l'any 1950 des de la "seva" Ermita de Sant Cristòfol, a Vilanova i La Geltrú, pel primer —i, ai!, únic— volum de la seva Obra Catalana Completa:

"En la present ocasió, fasque nefasque, el gust de l'autor fóra la integritat. S'hi farà el que es pugui. I ell té la seguretat que, llesta la tasca, del Glosari de Xenius no en pot resultar sinó una esclatant confirmació d'aquella unitat vocacional, al llarg d'una vida que ell ha subratllat sovint com una revelació de qualsevol veritable biografia, menyspreadora de la puerilitat d'aquells famosos "períodes", que sol multiplicar la incomprensió referidora. No, no hi ha substancialment una "època blava" o una "època negra", en la producció de tal artista. No hi ha una "època catalana" i una altra "de París", en la tasca del Glosador. Xenius, com a signatura, va morir el 1920. Però, no fóra estrany que l'Angel Custodi, que presideix el seu inacabable treballar a l'ombra vetusta dels sostres d'un casal de Madrid, s'anomenés encara Xenius".

DE "UNA FLAMA" (Memòries)

Mn. JACINT VERDAGUER I EL CANONGE COLLELL

per MANUEL FOLGUERA i DURAN

Celebrarem solemnement les Noces el dia 11 de setembre de 1890, en el Cambril de la Mercè, de Barcelona, essent-ne testimonis, per la meua part, els inoblidables amics i companys de lluita, Antoni de P. Campmany i Narcís Verdaguer i Callís i beneint l'enllaç el Canonge vigatà i eximi patrici Mn. Jaume Collell.

Em plau recordar aquí, una petita anècdota referent al particular. Tan prompte senyalàrem la data del casament, acompanyat del bon amic Verdaguer i Callís, visití i immortal poeta Mn. Jacint Verdaguer, en el piset que tenia al carrer de la Canuda, per a demanar-li la seva intervenció. Mi accedí amb generós afecte. Però, en el moment que anava a acomiadar-me'n, després de regraciar-li l'atenció, arribà el Canonge Collell. Ens saludàrem i aleshores Mn. Cinto li indicà l'objecte de la meua visita.

— Com s'enten? — exclamà Mn. Jaume amb aquella abrivada en ell característica—. No ets tu el més indicat per a casar en Folguera. Aquesta tasca em pertany a mi, tractant-se d'un lluitador catalanista, no pas precisament d'un escriptor o d'un poeta.

En Verdaguer no resistí (1). Jo vaig restar confós i aturidit, i la variació fou convinguda. Però, això sí, quan arribàrem a les vigílies del dia senyalat, resultà que Mn. Collell no s'havia anotat la data, ni es recordava del compromís contret, i calgué bellugar-se un xic per evadir un compromís seu ulteriorment fixat per al mateix dia. Després vaig aprendre que eren en ell freqüents els obllits de tota mena, car l'ilustre poeta obrava generalment de bursada i sempre sota les impressions del moment que vivia. Amb tot, fou ell qui beneí les nostres noces.

Jacint Verdaguer i Jaume Collell
Aquesta foto fou obtinguda a La Garriga, el març del 1895

(1).— Una altra petita anècdota recordo d'aquesta entrevista. En el curs de la conversa, com fos que en Verdaguer i Callís explicà les campanyes que havíem fet junts pro Catalunya, Mn. Collell retregué la incomprensió i mala voluntat dels castellans, que provocaven freqüents conflictes per llur afany de predominar. De cop girant-se a Mn. Cinto, li digué agressivament: —Bé, i què hi dius tu?—. Mn. Cinto, amb aquella veu dolça i apagada tan ajustada al seu temperament (llavors "apacible") contestà, com si temés extralimitar-se: —Cal reconèixer que no ens estimen, no ens estimen.— Veus-aquí de quina manera, en breus mots, resumia ell tots el greuges de Catalunya.